

Instytut Pamięci Narodowej - Gdańsk

<https://gdansk.ipn.gov.pl/pl2/aktualnosci/43304,Marja-Maryla-Plonska.html>
2023-06-03, 23:14

Marja (Maryla) Płńska

Tablica została wykonana przez pracownię witrażu, szkła artystycznego, mozaiki Witraże s.c. Tomasz Bieliński, Paweł Przyrowski, Tomasz Tuszko z Warszawy przy współpracy graficznej z dr. inż. Marcinem Pazio, pracownikiem naukowym Politechniki Gdańskiej.

Marja Płńska, zwana przez bliskich przyjaciół i współpracowników Marylą, urodziła się w Gdańsku 19 sierpnia 1957 roku. W 1978 roku ukończyła Technikum Mechaniczno-Elektryczne i rozpoczęła studia na Wydziale Chemii Politechniki Gdańskiej (1979–1980). Już jako uczennica szkoły średniej włączyła się w działalność antykomunistyczną, początkowo jako współpracowniczka Ruchu Obrony Praw Człowieka, Obywatela (k. lat 70. XX wieku), a następnie w latach 1978–1980 aktywnie zaangażowała się w działalność Wolnych Związków Zawodowych Wybrzeża.

Mimo młodego wieku była współzałożycielką, członkiem redakcji oraz autorką „Robotnika Wybrzeża” – oficjalnego pisma Komitetu Założycielskiego Wolnych Związków Zawodowych. Współorganizowała też niezależne obchody rocznic Grudnia '70 w Gdańsku, m.in. przemawiając w imieniu Wolnych Związków Zawodowych podczas uroczystości 18 grudnia 1979 roku pod Bramą nr 2 Stoczni Gdańskiej im. Lenina.

Na początku 1980 r. otwarcie i głośno upominała się o wyjaśnienie okoliczności tragicznej śmierci innego działacza Wolnych Związków Zawodowych – Tadeusza Szczepańskiego, który zginął w styczniu 1980 roku, a 17 marca 1980 roku jego okaleczone zwłoki odnaleziono w kanale Na Stępce. Służba Bezpieczeństwa uniemożliwiła udział w pogrzebie kolegom Tadeusza Szczepańskiego z zakładu pracy oraz działaczom Wolnych Związków Zawodowych, w tym także Maryli Płńskiej, którą zatrzymano na 48 godzin 25 marca 1980 roku, uzasadniając tym, iż „aktywiści” Komitetu Samoobrony Społecznej Komitetu Obrony Robotników planowali wykorzystać uroczystości żałobne i pogrzeb w celach prowokacyjnych. Podczas aresztowania Maryli Płńskiej zarekwirowano wieniec z napisem „Tragicznie zmarłemu koledze WZZ, KOR”, ponadto w jej domu dokonano przeszukania, zabezpieczając 3 egzemplarze pisma „Robotnik” i 1 ulotkę adresowaną „Do Sejmu PRL”, które określono jako „ujawnienie pism i publikacji, których treść narusza zasady porządku

prawnego”.

Maryla Płońska była rozpracowywana operacyjnie i represjonowana przez gdańską bezpiekę od 27 grudnia 1978 roku. Zarejestrowana została do sprawy operacyjnego rozpracowania krypt. „Godot”, a następnie w 1979 roku do sprawy operacyjnego sprawdzenia krypt. „Maszynistka”. Sprawa dotyczyła redagowania „wrogich władzy” pism. Jednocześnie Prokuratura Rejonowa w Gdańsku prowadziła śledztwo w sprawie rozpowszechniania na terenie Gdańska niezależnych druków. Ostatecznie sprawę przeciwko Maryli Płońskiej prokuratura umorzyła 22 lutego 1982 roku, natomiast Służba Bezpieczeństwa zakończyła rozpracowywanie 27 grudnia 1982 roku wobec wycofania się Maryli Płońskiej z aktywnej działalności opozycyjnej. Materiały operacyjne zostały zniszczone w sierpniu 1990 roku przez służbę bezpieczeństwa, zachowały się tylko zapisy kartoteczno-ewidencyjne.

Maryla Płońska była także aktywnym członkiem „Pierwszej Solidarności”. 7 sierpnia 1980 roku wraz z Bogdanem Borusewiczem, Janem Karandziejem, Joanną i Andrzejem Gwiazdą, Aliną Pienkowską i Lechem Wałęsą wystosowała odezwę do pracowników Stoczni Gdańskiej w obronie wyrzuconej z pracy, na pięć miesięcy przed odejściem na emeryturę, Anny Walentynowicz. Kiedy 16 sierpnia 1980 r. Lech Wałęsa zakończył strajk w Stoczni Gdańskiej, wraz z Joanną i Andrzejem Gwiazdami oraz Bogdanem Lisem Maryla wykonała objazd kluczowych zakładów wzywając do zjednoczenia wszystkich strajkujących załóg i kontynuowania akcji protestacyjnej. Pod naciskiem działaczy WZZ, a także reprezentantów innych zakładów oraz części stoczniowców, Lech Wałęsa zrezygnował z wygaszenia strajku.

Początkowo Maryla Płońska była sekretarzem Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego, biorąc udział w formułowaniu 21 postulatów. Następnie zorganizowała biuro tłumaczeń dla zagranicznych dziennikarzy. To wtedy przyznała otwarcie, iż „celem strajku jest obalenie systemu komunistycznego”.

Po zakończeniu strajku Kierownictwo Solidarności stanęło przed koniecznością monitorowania realizacji przez władze wynegocjowanych postulatów, jak również organizowania struktur. Władze partyjne nie pozostały bezczynne i rozpoczęły nagonkę na działaczy Komitetu Obrony Robotników wspierających Międzyzakładowy Komitet Strajkowy, próbując przedstawić „korowców” jako działających na szkodę całego narodu. Obok Jacka Kuronia ofiarą tej nagonki była Maryla Płońska.

Wobec konfliktu wewnątrz Kierownictwa Solidarności, zniesmaczona i zniechęcona łamaniem wewnątrzwiązkowej demokracji, „dyktaturą” grupy skupionej wokół Lecha Wałęsy, ustępstwami wobec komunistów, jak również zmagająca się z ciężką chorobą Maryla Płońska wycofała się z działalności związkowej. Na początku lat 80. XX wieku pracowała dorywczo, udzielając korepetycji, wykonując tłumaczenia oraz prace kreślarskie. W latach 1984–1987 pracowała w Bibliotece na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu Gdańskiego, a od 1988 roku w Wojewódzkim Ośrodku Informatyki w

Gdańsku. W 1989 roku Maryla Płońska przeszła na rentę inwalidzką.

Zmarła przedwcześnie, w wieku 54 lat, 30 listopada 2011 roku. Pochowana została na Cmentarzu Oliwskim w Gdańsku.

Źródła:

Archiwum IPN:

Materiały sprawy operacyjnego rozpracowania krypt. Godot i sprawdzenia krypt. Maszynistka nie zachowały się – informacje oparte na podstawie zapisów kartoteczno-ewidencyjnych

IPN Gd 013/136 t. 13 – Akta kontrolne śledztwa ws. sporządzania i przechowywania nielegalnych wydawnictw i materiałów na terenie Gdańska.

IPN Gd 286/1 t. 2; IPN Gd 286/2 t. 1; IPN Gd 286/6 – Akta prokuratorskie ws. rozpowszechniania na terenie Gdańska materiałów bezdebitowych.

IPN Gd 0046/829 t. 4-5 – Akta operacyjne – zbiór wrywkowych materiałów dot. rozpracowywania działaczy opozycyjnych na terenie Trójmiasta

IPN Gd 340/1 t. 1 – Sprawa operacyjnego rozpracowania krypt. Arka

IPN Gd 0046/364 t. 1/1 – Akta operacyjne dot. wydarzeń „Sierpień 80”

IPN Gd 003/166 t. 1, 7 – Sprawa Obiektowa krypt. Klan / Związek

IPN Gd 0207/8 – Akta operacyjne „Gotowość”

Literatura:

Kazański Arkadiusz, Maryla Płońska, [w:] Encyklopedia Solidarności. t. 1 Opozycja w PRL 1976–1989, red. Mirosława Łątkowska et al., Warszawa 2010.

NSZZ Solidarność 1980–1989, t. 3: Polska Północna, red. Łukasz Kamiński, Grzegorz Waligóra, Warszawa 2010.

Maria Płońska, called Maryla by close friends and collaborators, was born in Gdańsk on August 19, 1957. In 1978 she graduated from the Mechano-Electric High School (vocational)

and began studies at Chemical Department of Politechnika Gdańska [PG, Gdańsk University of Technology] (1979-1980). Already in the high school she joined in anti-Communist activities, initially with the Movement for Defense of Human and Civil Rights (late 1970s), and then, in the years 1978-1980, she became active in the Free Trade Unions of the Coast.

Despite her young age, she was a co-founder, member of the editing team and writer for “Worker of the Coast” - the official journal of the Founding Committee of Free Trade Unions. She also helped organize the independent commemorations of anniversaries of December 1970 events in Gdańsk, e.g. giving a speech as a representative of Free Trade Unions during the celebrations at Gate 2 of Lenin Shipyard in Gdańsk on December 18, 1979.

In early 1980 she openly and loudly demanded a clarification of the circumstances of death of another Free Trade Unions activist, Tadeusz Szczepański, who vanished in January 1980, and on March 17, 1980, his mutilated body was found in the Na Stępce Channel. Security Service kept Szczepański's workplace colleagues and Free Trade Unions activists from participating in his funeral - among them was Maryla Płońska, detained for 48 hours on March 25, 1980, on the excuse that the “activists” of Komitet Samoobrony Społecznej Komitet Obrony Robotników [KSS KOR, Social Self-defense Committee, Committee for Workers' Defense] intended to exploit provocatively the funerary ceremonies and the funeral itself. On Płońska's arrest, a wreath was seized with the words “To the tragically deceased friend - WZZ [Wolne Związki Zawodowe, Free Trade Unions], KOR.” In addition, her house was searched, with 3 copies of “Worker” journal and a flyer addressed “To the Parliament of People’s Republic of Poland” being secured - this was termed “discovery of writings and publications whose contents violate the rule of law.”

Maryla Płońska was clandestinely investigated and persecuted by Security Service in Gdańsk since December 27, 1978. She was registered in operational investigation case codenamed “Godot,” and subsequently in 1979 in operational control case codenamed “Maszynistka” [Typist]. The case concerned editing publications “hostile to the authorities.” At the same time, District Prosecutor’s Office in Gdańsk conducted an investigation concerning the distribution of samizdat in Gdańsk. In the end the prosecutor’s case against Maryla Płońska was closed on February 22, 1982, while Security Service ceased surveillance on December 27, 1982, due to Płońska ceasing her dissident activities. Operational files were destroyed by Security Service in August 1990, only the annotations in card indexes and registers remain.

Maryla Płońska was also an active member of the first “Solidarity.” On August 7, 1980, along with Bogdan Borusewicz, Jan Karandziej, Joanna Gwiazda and Andrzej Gwiazda, Alina Pienkowska and Lech Wałęsa, she issued a proclamation to the workers of Gdańsk

Shipyard in defense of Anna Walentynowicz, fired five months before she was eligible for retirement. When Lech Wałęsa ended the strike in Gdańsk Shipyard on August 16, 1980, together with the Gwiazdas and Bogdan Lis Płońska went around the most important factories, calling upon all the striking crews to unite and to continue the protest. Under pressure from WZZ activists, as well as from representatives of other factories and some of the shipyard workers, Lech Wałęsa yielded and decided not to extinguish the strike.

Initially, Maryla Płońska was the secretary of Inter-Factory Strike Committee, and took part in formulating the 21 demands. Afterwards, she organized the translation bureau for journalists from abroad. It was then that she openly admitted that “the aim of the strike is the overthrow of the Communist system.”

After the strike was over, the leadership of “Solidarity” faced the necessity of monitoring the authorities' compliance with the negotiated demands, as well as of establishing the union structures. The Communist leaders did not stand idle, and they started a smear campaign against the KSS KOR activists supporting the Inter-Factory Strike Committee, trying to paint KOR members as bringing harm upon the entire nation. Besides Jacek Kurski, Maryla Płońska was one of the victims of this campaign.

Faced with the strife within the “Solidarity” leadership, disgusted and disenchanted by abuses of democracy within the union, by “dictatorial” rule of the group surrounding Lech Wałęsa, and by ceding the gains to the Communists, Maryla Płońska, beset with severe illness, withdrew from union activities. In the early 1980s she did odd jobs, as a crammer, translator, or draftsman. From 1984 to 1987 she worked in the library at Gdańsk University's Department of Mathematics, Physics, and Chemistry, and from 1988 - in the Voivodeship Computing Center in Gdańsk. In 1989, Maryla Płońska retired due to medical disability.

She died prematurely, at 54, on December 30, 2011. She is buried at the Oliwa Cemetery in Gdańsk.

Sources:

Archive files of IPN:

Files of the operational cases codenamed “Godot” and “Maszynistka” have not been preserved - information is based on annotations in card indexes and registers

File no. IPN Gd 013/136 vol. 13- Files on supervision of investigation concerning production and storage of illegal publications and materiel in Gdańsk

File no. IPN Gd 286/1 vol. 2; IPN Gd 286/2 vol. 1; IPN Gd 286/6 - Prosecutor's files regarding distribution of uncensored publications in Gdańsk.

File no. IPN Gd 0046/829 vols. 4-5 – Operational files – collection of incidental material concerning surveillance of dissident activists in Tri-City

File no. IPN Gd 340/1 vol. 1 – Operational investigation code name “Arka” [Ark]

File no. IPN Gd 0046/364 vol. 1/1 – Operational files concerning the events of August 1980

File no. IPN Gd 003/166 vol. 1, 7 – Files of object case codenamed “Klan” / “Związek” [Clan/Union]

File no. IPN Gd 0207/8 – Operational files codenamed “Gotowość” [Readiness]

Publications:

Kazański Arkadiusz, Maryla Płońska, [in:] Encyklopedia Solidarności. vol. 1 Opozycja w PRL 1976–1989, ed. Mirosława Łątkowska et al., Warszawa 2010.

NSZZ Solidarność 1980-1989, vol. 3: Polska Północna, ed. Łukasz Kamiński, Grzegorz Waligóra, Warszawa 2010.